

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio prima. Vtrum bonitas actus voluntatis sit ex fine.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

QVÆSTIO TERTIA.
Vtrum culpa magis habeat de ratione
mali, quam pœna.
Tho. 1. q. 42. ar. 6.

Postmodum queritur, quid plus habeat de ratione mali, culpa an pœna. Et videtur quod pœna, quia sicut in bonis illud est melius, propter quod alterum elicitur, ita in malis illud est peius, propter quod alterum euitatur, sed culpa euitatur propter pœnam, ergo &c.

2 Item sicut se habet meritum ad præmium, ita culpa ad pœnam, sed præmium melius est merito: ergo pœna est deterior culpa.

3 IN contrarium est, quia omne quod communiter dicitur de causa à causato, verius & principalius dicitur de causa, quam de causato: sed malum dicitur de culpa & pœna, tanquam de causa & causato: culpa enim est causa pœnæ, ergo &c.

4 **R E S P O N S I O.** Quid sit maius malum culpa, an pœna, improprie queritur, quia quæ comparatur proprie secundum maius & minus debent esse vnus rationis in eo in quo comparantur, vt patet ex 7. Phisic. malum autem non conuenit vnico culpæ & pœnæ, quia pœna est malum nature, culpa verò malum moris, ideo &c. Item culpa consistit in actione, pœna autem in passione, hæc autem non sunt vnus rationis, ideo &c.

5 Quia tamen largè cõparantur quandoque que in vna ratione non conueniunt, sicut dicimus quod substantia verius est ens quàm accidens: ideo tolerando dictam cõparationem, dicendum quod culpa verius habet rationem mali quàm pœna, quod patet ex propriis rationibus boni & mali, ratio enim boni, vt supra dictum est. di. 33. qu. 1. & 2. est ratio conuenientis: ratio autè mali est conuenientie priuatio. Tunc sic, illud est maius malum homini, quod tollit illud quod maxime cõuenit ei, sed hoc est magis culpa quàm pœna, ergo &c. Probatio minoris, quia illud cõuenit maxime homini, quod conuenit ei secundum quod est homo, sed bonum rationis quod tollitur per culpam est huiusmodi. Cõuenit enim homini secundum quod est homo, quia homo est homo per rationem, quare &c. Item malum culpæ est in potestate hominis, malum autem pœnæ non, quæ autem sunt in potestate hominis imputantur ei: & ideo malum culpæ imputatur homini, vt ex ipso dicatur malus, non autem ex malo pœnæ, & ita loquitur Dionys. 4. cap. de diu. no. quod puniri non est malum, sed fieri dignum pœna, & Augu. 1. de lib. arb. quod culpa est malum quod facimus, & quo mali sumus: pœna verò est malum quod patimur, non quo mali sumus. Et ideo alibi dicitur quod melius est omnia pari mala, quàm malo consentire.

6 **A D** primum argumentum dicendum quod culpa non est vitia principaliter propter pœnam, sed propter se, etiam si nulla pœna sequeretur. Vnde & virtuosus plus culpam fugit, quàm pœnam, ad quam tamen oportet mensurare actus aliorum hominum, vt dicitur 3. Ethicorum.

7 **A D** secundum dicendum quod licet culpa terminetur ad pœnam, sicut meritum ad præmium, tamen non intenditur propter pœnam sicut intenditur meritum propter præmium, sed potius inducitur vt culpa vitetur: & sic culpa maior est siue peior, quàm pœna.

Sententia huius distinctionis. xxxviii.
in generali & speciali.

Post prædicta de voluntate. Superius Magister determinauit de peccato per comparisonem ad actus quibus peccamus, ponendo definitionem peccati. Hic determinat de peccato per comparisonem ad potentiam voluntatis, & ad alias potentias. Secundum inquit de peccato voluntatis per comparisonem ad alias potentias. Tertio inquit de peccato prout respicit actus exteriores. Secunda in princ. dist. 39. ibi, hic erit questio. Tertia in princ. 40. dist. ibi, post hæc de actibus est considerandum. Prima est principalis lectio. Et diuiditur in tres. Primo inquit vtrum voluntas habeat rectitudinem tantum à fine. Secundum inquit vtrum iste finis sit vnus an plures. Tertio ostendit quomodo se habeant intentio & voluntas ad in-

uicem. Secunda ibi, sed queritur, vtrum bonæ voluntates. Tertia ibi, solet etiam queri. Prima in duas. Primo ostendit quod à voluntatis finis est charitas. Secundum ostendit quod iste finis finem, qui est Deus, non excludit. Secunda ibi, ergo charitatem sibi ponit finem. Secunda pars principalis, in qua determinat de vnitatem & pluralitate finis diuiditur in duas. Primo determinat questionem intentam. Secundum obicit contra determinata, & soluit. Secunda ibi, veruntamen huic sententiæ. Illa pars principalis, in qua inquit quomodo se habeant intentio & voluntas, diuiditur in duas partes, secundum duas questiones quas mouet & soluit. Secunda ibi, sed queritur vtrum etiam intentio. Hæc est sententia & diuisio lectionis in generali.

2 **I N** speciali verò sic procedit Magister. Et proponit primo, quod voluntas rectitudinem & peruersitatem habet à bono vel malo: finis autem bonus est charitas, quoniam propter charitatem fieri debet quicquid fit. Postea dicit quod iste finis ad vltiorem finem ordinatur, scilicet ad Deum: malæ autem voluntatis finis est mala dilectio, vel delectatio. Postea dicit quod poterit esse plures fines intermedii, tam bonarum quàm malarum voluntatum, qui sunt quasi quoddam medium in veniendo ad vltimum finem. Postea ponit quãdam autoritatem, per quam videtur probare quod duos fines non debemus nobis consistituere, & soluit dicens quod hoc intelligendum est, quod illi fines sic se habent quod vnus ad alium non refertur. Postea querit, vtrum voluntas & intentio sint idem. Et respondet quod voluntas proprie dicit ipsam potentiam. Intentio verò dicit illud propter quod mouetur ad vltimum. Vltimo querit, vtrum idem sit actus, quo voluntas vult finem, & ea quæ sunt ad finem. Et respondet quod quibusdam non videtur esse idem: quibusdam verò videtur quod sunt idem actus voluntatis. diuersificantur tamen secundum volitã, Magister tamen hoc indeclaratur realinquit. Et in hoc terminatur sententia lectionis, &c.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum bonitas actus voluntatis sit ex fine.
Tho. 1. 2. q. 1. ar. 3. & q. 18. ar. 2. 3. & 4.

Circa distinctionem istam primo queritur, vtrum bonitas actus voluntatis sit ex fine. Et videtur quod sic quia motus recipit speciem à termino, sed terminus actus voluntatis est finis, ergo &c.

2 Item Boëtius in Topica suis dicit quod cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est: ergo bonitas finis causat bonitatem operis.

3 **I N** contrarium arguitur, quia euangelizare bonum est, manducare bonum est, tamen euangelizare propter manducare non bonum est, ergo bonitas operis non est ex bonitate finis.

4 **R E S P O N S I O.** Quam questio sit de bonitate moralis actus voluntatis videnda sunt duo. Primum est, quis actus dicatur moralis, & quare. Secundum est, in quo consistat bonitas actus moralis ipsius voluntatis, & ex his apparebit illud quod queritur.

5 **Q V A N T V M** ad primum sciendum est quod actus moralis dicitur actus qui est in potestate voluntatis, siue sit ab ea elicitus siue imperatus. Et dicitur moralis à more seu consuetudine, quia per morem seu consuetudinem possumus nos habere diuersimodè circa tales actus, in quantum assuescimus sic vel aliter operari, & omnes tales actus sunt liberi. Circa actus enim purè naturales consuetudo vel mos non habet locum. Si quis enim projiciat lapidem sursum centies millesies, nunquam assuescet ascendere, quia motus eius sursum vel deorsum non est liber, sed vnus est violentus, & alter naturalis. Et propter hoc quod actus morales liberi sunt, & in potestate nostra: idcirco secundum eos laudamur, vel vituperamur, in quantum sunt boni vel mali.

6 **E T** est aduertendum quod prædicti actus morales sunt quædam res in esse natura, sed dicuntur morales, propter rationem iam dictam, & quantum esse morale nihil reale addat super naturalem talium actuum entitatem: tamen aliud iudicium est de eis secundum esse suæ nature & secundum mores, seu secundum genus moris. Actus enim temperatus & intemperatus sunt eiusdem speciei in esse

esse naturæ, sed in esse morali dicuntur contrarii. Quod in esse naturæ sunt eiusdem speciei pater, quia illi actus sunt eiusdem speciei in esse naturæ, quorum sunt eadem principia secundum speciem, sed actuum præcedentium huiusmodi habitus sunt eadem principia secundum speciem in esse naturæ, & ex parte appetitus & appetentis, & ex parte obiecti. Si enim duo concupiscunt iacere cum eadem muliere, quæ est vxor vnus, & nõ alterius, quicquid pertinet ad esse naturæ, totum est vnus speciei ex vtraque, & tamen vnus actus est intemperatus, & alius temperatus, quare &c. Patet secundò, quia de actibus appetitus sensitui in nobis & in brutis, quæ ad esse naturæ est idem iudicium (quod enim appetitus sensituius in nobis obediatur rationi; non autem in brutis potest quidem facere differentiã in moribus, sed non in esse naturæ) sed in brutis appetitus sensituius sunt eiusdem speciei quæ ad esse naturæ, respectu omnium obiectorum quæ non differunt specie in esse naturæ, ergo & in nobis. In esse tamen morali non dicuntur esse vnus speciei, imò sunt oppositi, & vnus est bonus, & alius est malus.

7 **Q V A N T V M** ad secundum, scilicet quid sit bonitas moralis, & in quo consistit. Sciendum est quòd quum ratio boni sit ratio conuenientis, sicut bonum nature consistit in esse conueniens naturæ, sic bonitas moralis actus voluntatis consistit in conuenientia eius ad rationem rectam. Quod patet dupliciter. Primò ex ratione boni sic, bonitas moralis, actus voluntatis est conuenientia eius ad hominem secundum esse morale, sed homo habet primò esse morale per rationem practicam, per quam habet primò liberum iudicium de eligibilibus, hæc autem non est conueniens nisi sit recta: ergo bonitas moralis actus voluntatis, & cuiuscunque alterius est conuenientia eius ad rectam rationem. Secundò patet idem ex cõparatione actus rationis ad actum voluntatis sic, sicut se habet veritas rationis ad entitatem rerum, sic bonitas voluntatis ad veritatem rationis, causa huius est, quia sicut obiectum intellectus sunt res exteriores, sic bonum a ratione propositum est obiectum voluntatis, sed veritas rationis est conformitas eius ad entitatem rerum: vnde diffinitur veritas, quod est adequatio intellectus ad rem: ergo similiter bonitas actus voluntatis est conformitas eius ad rectitudinem rationis. Huic etiam concordat dictum commune, scilicet quod bonitas cuiuslibet rei consistit in conformitate ad suam regulam: ratio autem est regula voluntatis: semper enim non cognoscencia nata sunt regularia cognoscentibus, ideo &c. Hæc autem conuenientia vel conformitas actus voluntatis cum ipsa ratione nõ attenditur secundum esse naturæ, vt talis sit actus voluntatis quoad esse naturæ, qualis est actus rationis, sed secundum tendentiam in obiectum, vt in illud tendat actus voluntatis eligendo quod recta ratio prius dictauit eligendum.

8 Ex his patet tertium videlicet a quo actus voluntatis habet bonitatem moralem, quia tota bonitas moralis actus voluntatis est ex suo obiecto accepto secundum totalem ambitum obiecti, quod patet, secundum hoc enim attenditur conformitas inter voluntatem & rationem, quia voluntas vult quod ratio dicit sed omne quod est a ratione dictatum vel a voluntate volitum est obiectum, vel cadit sub ratione obiecti rationis & voluntatis, ergo &c. Minor patet, quia sicut omne quod est visum cadit sub ratione obiecti visus, & omne quod est auditum cadit sub ratione obiecti auditus. Sic omne cognitum dictatur vel ratione est obiectum rationis vel cadit sub ratione obiecti, & omne volitum sub obiecto voluntatis, omne enim in quod fertur quæcumque potentia est obiectum eius, vnde licet plurium volitorum vnum possit esse circumstantia vel finis alterius, omnia tamẽ respectu voluntatis habent rationem obiecti, patet ergo quòd bonitas & conformitas voluntatis ad rationem est totaliter ex obiecto sicut ex fundamento, nec oportet aliam causam querere nisi forte vel les inquirere a quo mouetur voluntas in obiectum sibi a ratione propositum, de quo alibi dictum est: nec istud diserepat a cõmuni dicto quod bonitas actus voluntatis est ex obiecto, & ex fine & ex circumstantiis, nec alterum istorum sufficit, sed oportet omnia concurrere, quia boni est ex tota causa secundum Dionysium, quia hæc omnia comparata ad voluntatem cadunt sub ratione obiecti, vt probatum est,

2. q. 2. c.
3. huius et. d.
2. q. 3. primi.

sed comparata inter se vnus est finis vel circumstantia alterius, verbi gratia in volente dare elemosinam indigentem propter Deum, dare elemosinam est principale obiectum, sed quòd hoc fiat propter Deum habet rationem finis & indigentia eius cui datur rationem circumstantia, ex quibus omnibus actus voluntatis sortitur bonitatem moralem, & tamen hæc omnia cadunt sub ratione obiecti voluntatis sumpti secundum suum totum ambitum.

9 Sed præmissis obuiare videtur, quia cõtingit actum voluntatis esse bonum qui tamen non cõformatur rationi recte sed erronee, vt cum aliquis vult reddere debitum mulieri, petenti quæ non est sua quæ tamen credit esse suam sicut fuit de Iacob, & Lya. Et dicendum ad hoc quod etiam in tali casu actus voluntatis conformatur rationi recte seu vere quia actus rationis cui debet reformari actus voluntatis est conclusio syllogismi practici quæ est vera dato quòd aliqua præmissarum sit falsa, & si arguatur sic, debitum est reddendum vxori. Sed est vxor, ergo est ei reddendum debitum. In hoc syllogismo licet minor sit falsa quia ista non est vxor. Conclusio tamẽ est vera quia ei quæ non est vxor: creditur tamẽ esse vxor adhibita debita diligentia nec in talibus adhiberi consuevit licitum est reddere debitum, quia talis ignorantia excusat & huic conclusioni veræ conformatur actus voluntatis sequentis.

10 Ad primum argumentum dicendum quòd terminus actus voluntatis est suum obiectum, in ipsum enim tendit voluntas nec in finem tendit nisi vt cadit sub ratione obiecti vt dictum est.

11 Ad secundum dicendum quòd plurium volitorum vnus potest esse finis alterius. Et si illud quod est finis sit bonum & illud quòd ordinatur ad ipsum erit bonum dum modo sit ordo rerum per se, sicut ordinatur domus ad habitationem. Si autem talis ordo sit ex sola intentione ordinantis & non ex natura rerum, non etiam oportet, potest enim quis ordinare furtum ad subueniendum pauperi, nec tamen propter hoc furtum est bonum, respectu tamen voluntatis nullum volitum in quantum huiusmodi habet rationem finis, sed solum obiecta, sed finis voluntatis est finis actus sicut in ceteris rebus, qui si sit bonus voluntas dicitur bona, si malus mala.

12 Ad argumentum alterius partis dicendum quòd voluntas quæ vult euangelizare propter manducare mala est, quia sequitur rationem errantem, finis enim non solum debet esse bonus, sed debet esse melior his quæ sunt ad finem, & ideo licet manducare sit bonum, tamen non est bonus finis euangelizandi, propter hoc ratio quæ hoc dicitur, erronea est, & voluntas quæ hoc vult, est mala.

QVÆSTIO SECUNDA.

Verum intentio sit actus voluntatis.

Tho. 1. 2. q. 12. ar. 1.

Secundò queritur vtrum intentio sit actus voluntatis. Et videtur quòd non, quia omnis actus voluntatis, vel est finis vel eorum quæ sunt ad finem, sed intentio nõ est finis nec eorum quæ sunt ad finem, ergo &c. minor patet, quia actus voluntatis respectu finis dicitur velle, respectu autẽ eorum quæ sunt ad finem dicitur eligere, quorum neutrum est intentio, ergo &c.

2 Item naturalia intendunt finem vt dicitur. 2. Physic. sed in eis non est voluntas, ergo &c.

3 In contrarium est, quia meritum & demeritum pertinent ad voluntatem, sed tam meritum quàm demeritum attenduntur maxime secundum intentionem secundum Ambrosium, ergo &c. Responso, si sequeremur interpretationem nominis intentionis, quum intendere sit ex vno in aliud tendere possemus dicere quòd intentio esset actus rationis, cuius est ex vno cognito ratiocinando in aliud tendere, & pedis cuius est vno loco in alium tendere, & si militer plurium aliorum: sed quia interpretatio nominum est quandoque nimis lata (non enim omne lædens pedem est lapis, nec omne tritum a pede est petra) ideo in significatione nominum magis sequendus est vsus loquentium, quàm interpretatio eorum.

4 DICENDA sunt ergo tria. Primum est, quod intentio est actus voluntatis. Secundum est, quod est respectu finis. Tertium est, quod est respectu finis.